

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ІДЕЙНИХ ЗАСАДАХ ЛЮТЕРАНСТВА

У лютеранських країнах центральної, східної та північної Європи релігійні переконання та теологічні дослідження протестантської еліти здійснювали значний вплив на обґрунтування концепції політичної системи та влади, конструювання різноманітних її інститутів, а також для формування політичної культури суспільства.

Теологи та юристи XVI ст. заперечували як політичну, так і юридичну легітимність реформаторського процесу, оголосивши *acatholicos* (некатоликів) ворогами правового порядку. У конфесійній полеміці мова йшла про те, що протестанти підірвали панування кайзера та князів, а це змусило релігійні партії доводити свою політичну надійність і всяк час демонструвати лютеранську віру як джерело справжнього політичного авторитету.

В епоху Просвітництва теологія та етика протестантів стали головним об'єктом політичних суперечок про стосунки Реформації та влади. Особливе місце посідає монографія німецького теолога Л. Гейссера, який, досліджуючи вплив лютерівських ідей на німецьку державність, наголошував на тісному зв'язку протестантизму з соціально-економічними й, особливо, політичними перетвореннями у Німеччині. На думку Гейссера, Реформація не брала участі в розпаді нації, як вважає ряд авторів, роз'єднання імперії було результатом багатовікового розвитку до XVI ст., а не наслідком релігійних незгод [1].

Після того, як лютеранство суттєво зменшило значення церковних інститутів, його прихильники схилилися вбік надзвичайного релігійного та морального узаконювання політики. Відміна клерикалізації дала можливість перенести всю енергію на релігійне завантаження політики, а руйнація сильної церковної інституції призвела до небезпеки зробити державу церквою, пов'язавши її з екстремально високими «моральними» очікуваннями. Як і в усіх видах протестантизму, в лютеранстві пошуки призвели до особливого посилення морального розуміння держави, якій приписується надсуспільний авторитет, що гарантує загальне благо. Визначивши церкву як суто духовну громаду, лютеранство надало державі «повну автономію» і відкрило «етичний характер держави». Англійський неопозитивіст Бертран Рассел у популярній «Історії західної філософії» (1945) зазначає, що лютеранська церква «в цілому ерастіанська» [2, 615], тобто відповідно її ідейних засад церква має підпорядковуватися державі, але, одночасно слід зауважити, що Лютер погоджувався визнавати главою церкви власної країни лише володаря-протестанта. Тому у філософській та політичній думці, на думку Рассела, саме з Реформації починається уславлення держави, тобто лютеранство можна сприймати не лише як суто теологічний, а й одночасно як політичний бунт.

Обмеження церкви призвело до того, що релігійна енергія віруючої людини була спрямована на державу, яка мала бути більше, ніж гарантом права і порядку, але й джерелом культурної та моральної творчості, засобом соціальної інтеграції, об'єктом для вимог загального громадянського щастя, благополуччя й істинної віри. Ставлячись до самого себе більш суворо, ніж католик, протестант стає більш небезпечним, оскільки у нього немає ритуального, сакрального розвантаження. Протестантська особистість є більш суперечливою, ніж обмежена церковними інститутами особистість католика, але при цьому з дуже сильним відбитком надзвичайно високих релігійно-моральних вимог. Отже, лютеранство постійно перебувало у небезпеці надати якомусь світському авторитетові той релігійний кредит, у якому одного разу відмовило папству. Через те, що постійно проходив процес пошуку нової пропозиції, лютерани завжди були відкриті духові часу. До того ж, незрівнянно сильніше, ніж католицькі теологи, протестантські інтелектуали пов'язували реформаторські традиції з усіма можливими сучасними ідеологіями. Німецький націоналізм набув вигляду «політичної релігії», яка через свій відбиток ідей та прикладів представництва власної традиції знайшла багатобічний резонанс у протестантському середовищі.

Християнська свобода у лютеранстві була конкретизована у вимогах елементарних прав свободи кожної людини щодо державних інстанцій. Лютеранські теологи та юристи розвинули не лише теорії християнського управління, які узаконили князівський абсолютизм у Німеччині та сильну моральну державу, але й одночасно теорії свободи переконань та автономії, які, незважаючи на всі розпорядження індивідуальної релігійної свободи, підготували шлях сучасному правовому мисленню.

Дослідивши проблему впливу лютеранського фактору на процес визначення соціально-політичної реальності та формування державності Німеччини, можна зробити висновок, що ця релігійна течія стала важливим фактором політичної системи країни, а також важливим чинником, що заклав підвалини для подальшої консолідації Німеччини в XVIII та XIX ст. навколо Пруської держави.

Література:

1. Гейссер Л. История Реформации /Л. Гейссер; [пер. под ред. В. Михайловского]. – М., СПб.: Тип. Э. Лисснер, 1882. – 191 с.
2. Рассел Б. История западной философии / Б. Рассел; [пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука]. – К.: Основи, 1995.– 759 с.